

Parlamentarismi poliittisena aikapelinä

Tutkimusprojektin problematiikan esittelyä¹

KARI PALONEN

”Valtiomies ajattelee seuraavia sukupolvia, poliitikko seuraavia vaaleja”. Tämä iskulause on jäänyt mieleeni luultavasti jo 1950-luvun puolelta. Nuori *homo politicus* Kari Palonen alkoi pian epäillä tuota ajatusta, erityisesti siihen sisältyvää poliitikkojen paheksuntaa. Single-militantti Kari Palonen tekee alkuosan hylkäämisestä eksistentiaalisen periaatteen: ”tulevien sukupolvien” tuottaminen on periaatteessa illegitiimiä, mm. siksi että heiltä ei voi kysyä haluavatko he tulla maailmaan. Mutta vaihtoehtopolitologi Kari Palonen kyseenalaisti myös ”seuraavien vaalien” ajatteleminen, ennen muuta ajatuksen että vaalit olisivat jokin ensisijainen tai yleensä tärkeä poliittisen toiminnan muoto (ks. esim. Palonen 1984). Akatemiaprofessoriksi nimitetty Kari Palonen pysyy tietysti single-militanttina, mutta politiikan aikateoreetikkona tavallaan rehabilitoi ”seuraavien vaalien” ajatteleminen.

Politiikan lukutaidon kannalta on useinkin toissijaista, millaista politiikkaa tietty toimija ajaa tai mitä asioita hän käsittelee. Mielenkiintoisempaa on tutkia niitä sitoumuksia, joita tietyn asian tematisointi tai siihen määrätyn

kannan ottaminen jo retorisesti edellyttää näyttääkseen tärkeältä ja hyväksyttävältä. Tällaiset sitoumukset koskevat politiikan suhdetta maailmaan orientoitumisen keskeisiin ulottuvuuksiin, kuten tila-, kieli-, toimija- ja aikaulottuvuuksiin. Näistä jokainen sisältää tietyn yksipuolisen perspektiivin, jonka tematisointi ”politiikan ulottuvuutena” (vrt. Palonen 1993) avaa erilaisia poliittisen lukutaidon pelistrategioita.

Aikaperspektiivi politiikkaan nojaa oletukseen, että millä tahansa politiikalla on aina ajallinen indeksinsä, jonka tematisointi saa politiikan näyttämään eri peliltä kuin muuten. Poliitiikan ajallisuudelle voidaan kuitenkin antaa kaksi merkitystasoa, ajassa pelaaminen ja ajalla pelaaminen: edellisessä aika toimii pelikenttänä, jälkimmäisessä myös pelivälineenä. Nimenomaan ajalla pelaamisen perspektiivi antaa mahdollisuuksia revisoida myös näkemystä siitä, mistä etabloituneessa politiikassa eli *polity*-politiikassa (Palonen 1993:n mielessä, ks. tarkemmin tuonnempana) on kysymys.

Tässä esityksessäni tarkastelen parlamentaarista demokratiaa poliittisena aikapelinä. Esitykselläni ei ole suurtakaan tekemistä sovinnaisen parlamentarismitutkimuksen kanssa, eikä se vielä pääse historialliseen tekstianalyysiin demokratisoivien parlamentti-reformien merkityksistä. Se pyrkii ainoastaan tuottamaan heuristista välineistöä, jolla puhe näistä voidaan sitoa politiikan aikakeskusteluun. Nämä välineet voidaan Max

¹ Esitys hyödyntää Suomen Akatemialle toukokuussa 1997 esitetyn tutkimussuunnitelman toista osaprojektia. Taustalla on myös Kia Lindroosin ja Wolf-Dieter Narrin kanssa toteuttamamme SA:n ”Politiikan temporalisoituminen”-projekti.

(Kirjoittaja aloittaa viisivuotisen tutkimuksensa akatemiaprofessorina 1.8.1998. Hän esitteli tutkimusprojektiaan Poliitiikan tutkimuksen päivillä 8.-9.1998.)

Weberin tapaan ymmärtää eräänlaisina poliittisina tilaisuushorisontteina (*Chancen*, ks. tarkemmin Palonen 1998), eivät siis toteutuneen faktisuuden tulkintoina. Tämä esitystapa noudattaa konstruktiivista aspektia omassa intellektuaalisessa profiilissani. Minullehan on aina tuottanut suuria vaikeuksia seurata muiden teorioita, olen pikemminkin weberiläiseen tyyliin konstruoinut omia ideaalityyppejä vaihtoehtoja, osaksi tietysti muiden teorioita omiin tarkoituksiini modifioiden. Mutta, Weberin tavoin (ks. erit. Weber 1904 ja Weber 1922:n johdantojakso *Soziologische Grundbegriffe*) pidän tätä konstruktiota vain apuvälineenä historialliselle tekstianalyysille.

Teesini mukaan sekä autoritaariset regiimit että suorat demokratiat käsittelevät aikaa vain pelikenttänä, eivät pelivälineenä. Niille aika näyttäytyy pikemminkin rajana tai vihollisena, ei politiikan operatiivisena yksikkönä. Autoritaaristen regiimien ajattomuuden tavoittelu – tuhatvuotisten valtakuntien pystyttäminen tai järjestelmien arvon mittaaminen niiden keston pituudella – on tietysti hyvin tunnettua, ja myös tasavaltalaiset regiimit esimerkiksi renessanssin Italiassa tavoittelivat pitkäikäisyyttä (vrt. Pocock 1975). Mutta yhtä lailla radikaalidemokraattisina esitetyt imperatiivisen mandaatin ja edustajien poiskutsumisoikeuden vaatimukset nojaavat ideaan, että vaalien jälkeinen aika olisi ikään kuin jäädytettävä, jotta edustajalla ei olisi oikeutta pelata muutuneella tilanteella. Kuitenkin poliittiset tilanteet muuttuvat koko ajan. Parlamentaarisen politiikan, erityisesti yleisen äänioikeuden mukanaan tuoman toimijain kasvaneen kontrolloimattomuuden oloissa, implisiittinen juoni on sen sijaan ajan käyttöönotto erityisenä rajallisena valtaosuutena (Weberin politiikkaformulan merkityksessä, ks. Weber 1919), poliittisen pelivaran lähteenä (vrt. tältä kannalta Riescher 1994, Manin 1995).

Peliaika, väliaika

Aikateoreettisen keskustelun klassiset avainkäsitteet ovat *kronos* ja *kairos*, jotka ilmaisevat vastakohtaa kuluvan ajan ja tilaisuusajan tai normaaliajan ja poikkeusajan välillä. *Kronos* viittaa poliittisesti ennen muuta 'ajallisuuteen' kaiken katoavaisuuden ja kulu-

misen, nopeuden ja vauhdin merkityksessä, *kairos* taas eräänlaiseen kuluvan ajan keskeytymiseen, radikaaliin katkokseen, josta lähtien *kronos*-aikaa ikään kuin aletaan laskea uudelleen. Tätä eroa voidaan käyttää eksplikoimaan alussa mainitsemiani poliittisen ajattelun aikakohteita eräänlaisina edustavina anekdootteina (Kenneth Burken, 1945, termiä käyttäkseni) poliittisen aikakeskustelun vaihtoehtoista. "Seuraavan sukupolven" ajattelu edustaa anekdoottia poliittisen toimijan oman *kronos*-ajan rajallisuudesta, eräänlaista iäisyyskysymysten suhteellista temporalisointia vielä jollakin tavalla käsiteltävissä olevaksi poliittiseksi yksiköksi. "Iäisyyskysymykset" on Urho Kekkosen 1960-luvulla introdusoima poliittinen suomennos klassiselle *sub specie aeternitatis* -käsitteelle. Tässä mielessä "tulevat sukupolvet" on edustava anekdootti poliittisen toimijan kannalta suhteellistetulle "tuonpuoleiselle" ajalle. "Seuraavien vaalien" ajattelu sen sijaan merkitsee päinvastoin *kairos*-ajan osoittaman pelivaran laajentamista dramaattisesta hetkestä rajatuksi periodiksi, joka illustroi poliittisesti mahdollisen toimintatilaa, eräänlaisena nyhetken laajentamisena poliittiseksi nykyisyydeksi. Tätä aikaa voi kutsua myös poliittiseksi peliajaksi tai – korostettaessa poliittisen ajan vastakohtaa rajattomaan aikaan niin menneen kuin tulevankin suhteen – väliajaksi.

Reinhart Koselleckin tunnetun teesin mukaan eräs poliittisten käsitteiden muuntumisen ns. sätula-ajan keskeinen periaate on *Verzeitlichung*, spatiaalisten käsitteiden temporalisoituminen. Se näkyy mm. siinä, että alunperin tilaa koskevat ilmaisut, kuten edistys (*Fortschritt*, *progrès* jne.) ja utopia, ovat 1700-luvun lopulta lähtien vähitellen saaneet ajallisen merkityksensä, joka sittemmin on esimerkiksi mainitun kahden käsitteen osalta syrjäyttänyt alkuperäisen merkityksen, usein vieläpä muuttamatta kieliasua (erit. Koselleck 1972). Toinen ilmaisu temporalisoitumiselle on aikakokemuksen muuntuminen siten, että mennyt toissijaiseksi tulevaa koskevan odotushorisontin kustannuksella, vieläpä siten, että niiden välinen ero kasvaa jatkuvasti (erit. Koselleck 1976).

Siirtyminen kokemustilasta odotushorisont-

tiin merkitsi yhden poliittisen legitimoitiperiaatteen kyseenalaistamista. ”Esi-isät” ja ”sankarivainajat” saivat tavallaan väistyä ”tulevien sukupolvien” tieltä. Pitkän keston tai jatkuvuuden paatos on paljolti siirtynyt menneestä tulevaan, kokemustilasta odotushorisonttiin. *Polityn* demokratisoitumisessa on osaksi kysymys juuri tästä muutoksesta. Mutta toista ja oman kysymyksenasetteluni kannalta paljon tärkeämpää murrosta ilmaisee sitten se eräänlainen politiikan sekularisointi – *saeculum*-käsitteen ajallista ja maallista tarkoittavan kaksoismerkityksen mielessä (tästä ks. esim. Pocock 1975, 8-9) – jossa myös ”tulevat sukupolvet” siirretään syrjään ”tuonpuoleisen” kysymyksiin. Demokratisoituminen merkitsee eräänlaista aikaperspektiivin samanaikaista lyhenemistä ja intensivoitumista. Ihmisten elämän raameja koskevat päätökset ikään kuin pelillistetään, vapautetaan siitä äärimmäisen vakavuuden sävystä, mikä sekä iäisyyskysymyksiin että hetken dramatisointiin sisältyy.

Historiallisen ajan odotushorisontti näyttää tyy periaatteessa avoimena, mutta myös rajattomana ja äärettömänä. Tämä on mahdollistanut eräänlaisen politiikan korvaamisen historianfilosofialla siten että ”historian”, ”tulevaisuuden” tai ”edistyksen” käsitteistä on tullut eräänlaisia megasubjekteja, joiden oletetaan toimivan ikään kuin itsestään ja asettavan ihmisille erilaisia ”vaatimuksia” ja ”velvoitteita” (vrt. tältä kannalta Koselleck 1959). Jokainen politologi näkee, että tällainen puhe ei ole kadonnut, vaan ”tulevaisuuden” nimissä tehdään edelleenkin politiikkaa, joko uusteknokraattisen edistysuskon tai sen kääntöpuolen katastrofipelon – ajateltakoon vaikka ydinjätokeskustelua – varjolla.

Teesini mukaan on tehtävissä tietty ero Koselleckin kuvaaman historiallisena ajan kokemuksen ja spesifisti poliittisen ajan kokemuksen välillä. Se koskee sekä kokemustilaa että odotushorisonttia. Jos historiallinen aika on periaatteessa nyt-hetkestä molempiin suuntiin rajattomiin ulottuva horisonttikäsite, poliittinen aika on molemmissa suhteissa nimenomaan rajallista väli- tai peliaikaa. Iäisyyskysymykset tulevan ja menneen suunnassa eivät ole poliittisesti merkittäviä kysymyksiä. Poliitiikan ajan rajallisuus ei kuitenkaan koske

vain pelikenttää, vaan myös pelivälinettä: sekä se, mihin raja poliittisesti relevantin kokemustilan välillä menneen ja tulevan suhteen vedetään, että se, miten tällä rajalla operoidaan nykyisessä poliittisessa toiminnassa ovat valinnanvaraisia ja siten periaatteessa kiistanalaisia kysymyksiä.

Gisela Riescher on *Zeit und Politik*-teoksessaan esittänyt tulkinnan, jonka mukaan vaalikausi – jonka alkuperä voidaan nähdä Englannin parlamentin *Triennial Actissa* vuodelta 1694 – voidaan siis käsittää eräänlaiseksi laajennetuksi poliittiseksi nykyisyydeksi². Tällaisena nykyisyytenä vaalikausi määrittää uudelleen myös poliittisesti relevantin kokemustilan ja odotushorisontin. Vaalit määrittävät poliittiset voimasuhteet ja ainakin pääsääntöisesti myös hallitus-oppositio-vastakkainasettelman. Nämä kaksi aspektia yhdessä – siis jälleen tilaisuushorisontiksi ymmärrettyinä käsitteinä – merkitsevät sitä, että vaalien tulokset tarjoavat aina toimijoille – niin voittajille kuin häviäjillekin – mahdollisuuden jäsentää poliittista kenttää enemmän tai vähemmän uudelleen. Ne avaavat tilaisuuden sekä kokemustilan että odotushorisontin uudelleen arviointiin, jotta ne voidaan suhteuttaa aktueeliin poliittiseen tilanteeseen. Tässä mielessä vaaleissa ei päätetä vain ohjelmien ja suunnitelmien odotetusta hyväksyttävyydestä vaan myös menneisyyspolitiikasta.

Poliittisen ajan teorian kannalta vaalikausi on eräänlainen *kronos*- ja *kairos*-aikojen yhdistelmä. Toisaalta se on määräpituinen periodi, jolla aika koko ajan kuluu, jonka kuluessa sekä vaalivoitto jatkuvasti haalistuu että uudet vaalit käyvät joka päivä entistä kiivaammin päälle. Toisaalta vaalikausi on rajallinen tilaisuus, väli- ja peliaikana, jolla on

² Als erstreckte Gegenwart kann der Zeitabschnitt einer Wahlperiode beschrieben werden als temporale Begrenzung der demokratischen Macht auf Zeit. Denn in diesem Zeitraum vollzieht sich politische Gegenwart. Nur in diesem Zeitraum sind die politischen Entscheidungsspielräume offen. Die Phase kann geplant und gestaltet werden. Sie ist der politische Handlungs- und Vollzugsraum. ... Sichere Politikprogramme können zunächst nur für diese Zeit erstellt werden. Nach einer Mandatsverlängerung kann sich die politische Gegenwart als je aktueller Handlungsraum weiter erstrecken. (Riescher 1994, 93)

periaatteessa aikaa rytmittää omaa toimintaansa, mutta jota pitemmälle ajalle ei tarvitse eikä kannata tehdä suunnitelmia. Nykyisyyden laajennuksena vaalikauden poliittista performanssia voidaan myös – ideaalityypisessä tarkastelussa – arvioida kokonaisuutena, jota koskevat ”väliaikatiedot” – gallup-numeroineen, työttömyysprosentteineen jne. – ovat toimijoille viitteellisiä, mutta joita pitäisi osata olla yliarvioimatta.

Mutta poliitikko, joka ”ajattelee pitemmälle kuin seuraavia vaaleja” – tarkemmin: ”seuraavaa vaalikautta” – edustaa eräänlaista holhousmentaliteettia, jolla hän pyrkii etukäteen suostamaan sitä erityistä toisin tekemisen pelivaraa, joka ilmaistaan vaalien välityksellä. Toisin sanoen jokainen vaalimainos tai lupaus, joka suuntautuu vaalikautta pitemmälle ajanjaksolle sisältää implisiittisen viitteen, jonka mukaan seuraavat vaalit ovat ikään kuin viimeiset vaalit: kun ”me pääsemme valtaan” vaaleissa, ”me” emme ole hevillä valmiita luovuttamaan ”valtaa” pois heti sitä seuraavissa vaaleissa. Tässä mielessä politologien onkin korkea aika muistuttaa ihmisiä epäilemään kaikkea puhetta ”pitkäjänteisestä” politiikasta ja käsittelemään vaalikautta suhteellisen lyhyenä peli- ja väliaikana.

Väliajan metafora havainnollistaa osuvasti sitä, kuinka vaalikausi poliittisena nykyisyytenä vapauttaa toimijat vastuusta aikaisempien toimijoiden teoista ja nojaa oletukseen, ettei äänestäjien poliittinen muisti – nimenomaan toimijain vaalikauden performanssia koskevien kysymysten suhteen – ulotu kauemmaksi kuin edelliseen vaalikauteen. Mutta samalla vaalikausi vastuullistaa parlamentaarisen politiikan toimijat siinä mielessä, että he joutuvat erityisen kritiikin ja kontrollin alaiseksi: mitä tahansa kansanedustaja ministeristä puhumattakaan

tekeekään, sitä voidaan käyttää häntä vastaan, ja mikä tahansa seikka voi muodostua kompastuskiveksi uudelleen valitsemiselle (vrt. Mannin 1995).

Kronoksen ja kairoksen yhdistelmä voidaan kuitenkin ulottaa myös vaalikausien vertailuun, jolloin normaaliperiodit ja poikkeusperiodit voidaan asettaa vastakkain. Poikkeukset voivat tietysti olla sekä ansioissa että katastrofeissa, ja se, onko vaalikausi poikkeuksellinen ja jos on, onko se menestys vai katastrofi, on tietysti läpeensä tulkinnanvarainen ja milloin tahansa politisoitavissa oleva kysymys.

Poliittisen ajan jäsenyyksiä

Käyttäen hyväksi mm. Koselleckin (erit. 1988) esittämää ajatusta, että jokaisella aikaulottuvuudella on oma menneisyytensä, nykyisyytensä ja tulevaisuutensa, voidaan poliittiselle ajalle periaatteessa jäsentää yhdeksän toiminnallista tasoa (ks. kuvio sivun alalaidassa).

Tämä kuvion analyysiin otan mukaan myös oman tulkintani polit-sanaston jäsentämisestä toiminnan verbaalisten paradigmojen kautta (Palonen 1993). Sen mukaan politiikka koostuu politisoinnin ja politikoinnin konstituovista operaatioista, joista edellinen liittyy kontingenssin eli pelivaran avaamiseen ja jälkimmäinen sen käyttöön. Näiden rajakäsitteitä ovat politisoinnin suhteen *polity* – ”varmasti politisoidun” pelivaran ilmaisijana ja rajaajana – sekä politikoinnin suhteen *policy* – politikoinnin linjaavana ja koordinoivana erityismuotona.

Poliittisen toiminnan arvioinnin kannalta keskeisiä tässä kuviossa ovat ne viisi aikaa, jotka sisältävät nykyisyyden ulottuvuuden. Poliittikaa arvioida aikaulottuvuudella eräänlaisena performanssina, jolloin tavallaan keskeinen on

Aikakokemuksen tyypit

mennyt tulevaisuus	nykyinen tulevaisuus	tuleva tulevaisuus
mennyt nykyisyys	nykyinen nykyisyys	tuleva nykyisyys
mennyt menneisyys	nykyinen menneisyys	tuleva menneisyys

Politiikan peliaikatyytit

mennyt tulevaisuus
polity 1

nykyinen tulevaisuus
politisointi 2

tuleva tulevaisuus
politics fiction

mennyt nykyisyys
policy 1

nykyinen nykyisyys
politikointi

tuleva nykyisyys
policy 2

mennyt menneisyys
esihistoria

nykyinen menneisyys
politisointi 1

tuleva menneisyys
polity 2

nykyinen nykyisyys siinä mielessä, että siinä arvioidaan käynnissä olevaa politiikkaa ikään kuin puhtaana tekona, politikointina joka on tässä ja nyt, eräänlaisena esittävänä taiteena, kuten Hannah Arendt tunnetussa vertauksessaan esittää (vrt. Arendt 1968, 154). Nykyinen menneisyys viittaa niihin politisointeihin, poliittisen pelivaran avauksiin, jotka ovat mahdollistaneet kulloinkin harjoitettavan esittävän taiteen, nykyinen tulevaisuus puolestaan sisältää näkemyksen aktualisoidun poliittisen performanssin mahdollistamiin uusien pelivarojen tematisointiin. Mennyt ja tuleva nykyisyys taas viittaavat pikemminkin politiikan arviointiin *policy*-ulottuvuudella siten, että mennyt nykyisyys viittaa ohjelmiin ja suunnitelmiin, joista poikkeamisena nykyistä performanssia voi arvioida, tuleva nykyisyys taas näiden ohjelmien ja suunnitelmien revision näköaloihin, jossa sekä aikaisempi *policy* että siitä poikkeava performanssi noteerataan. Mennyt tulevaisuus

ja tuleva menneisyys voidaan puolestaan nähdä *polityn* kahtena aspektina siten, että edellinen ilmaisee kokemustilaa, menneen pelivaran vakiinnuttamista ja jälkimmäinen kuvaa sitä, minkä nykyisestä politisoinnista ja sen mahdollistamasta politikoinnista arvioidaan vakiintuvan *polityksi*. Mennyt menneisyys ja tuleva tulevaisuus sen sijaan ilmaisevat sitä kokemusta, mikä jää nykyisen kokemustilan ja odotushorisontin ulkopuolelle, ts. on vaalikauden nykyisyyden perspektiivistä arvioiden pelkkää ”esihistoriaa” tai ”*politics fictionia*”. Nämä rajat tietysti revisoituvat koko ajan molempiin suuntiin.

Tällä käsitteistöllä on siis mahdollista jäsentää politiikkaa ajallisesti täsmällisemmin seuraavassa kuviossa. Politikointi tässä-ja-nyt läsnäolevana performanssina on sitä mitä se on, mutta politisointi, *policy* ja *polity* jakautuvat menneen ja tulevan erottelun perusteella kahdella. Kutsun menneeseen viittaavaa aspektia

Poliittisen nykyisyyden peliaikatyytit

mennyt tulevaisuus
viime vaalikauden
odotuskuva

nykyinen tulevaisuus
ensi vaalikauden
pelivaraodotukset

tuleva tulevaisuus
politics fictionin visiot

mennyt nykyisyys
kuluvan
vaalikauden strategia

nykyinen nykyisyys
kuluvan vaalikauden
performanssi

tuleva nykyisyys
ensi vaalikauden strategia

mennyt menneisyys
esihistorian tulkinta

nykyinen menneisyys
vaalikauden pelivaranavaus

tuleva menneisyys
ensi vaalien saavutuskuva

kulloinkin 1- ja tulevaisuuteen viittaavaa 2-variantiksi (ks. yllä).

Seuraava idea on ulottaa idea vaalikaudesta poliittisena nykyisyytenä länsieurooppalaisten *polityjen* etabloituneeseen politiikkaan. Tällä kuviolla voidaan kuviolle esittää seuraava täsmennys, joka siis tapahtuu tietyn *polityn* sisäpuolella, mutta jonka sisään voidaan muodostaa erityinen vakiintuneen pelivaran ilmausta ja odotusta koskeva ulottuvuutensa (ks. alla).

Poliittisen peliajan läpimurto

Sitä mukaa kun erilaiset 5-vuotissuunnitelmat ovat muuttuneet vähemmän uskottaviksi ja toisaalta menneen uudelleenarvioinnin oikeutus ja tarpeellisuus ovat tulleet entistä ilmeisemmiksi, voi jopa väittää, että kokemustilalla politiikointi voi olla tärkeämpää kuin odotushorisontilla politiikointi. Ehkäpä viisas oppositio ei niinkään tarvitse parempia suunnitelmia kuin historian revision tukemista, jotta voisi ikään kuin vetää maton jalkojen alta siltä menneisyykseltä, johon istuva hallitus ja parlamenttienemmistö toimintansa nojaa. Mutta tietysti historiantutkimuksen rahoittaminen on oppositiovoimille riskipeliä: mitään takeitahan ei ole siitä, että tutkijat saavat esiin uusia aineistoja ja päätelmiä, jotka olisivat nykyoppositioille poliittisesti harmittomia, ja mennyttä koskevat tulkinnat säilyvät aina kiistanalaisina.

Temporaalisia edustavia anekdootteja käyttäen voisi kärjistää poliittisen aikakokemuksen muutoksen siten, että v. 1789 odotushorisontti syrjäytti kokemustilan etusijan, ja v. 1989 tapahtui paradoksaalinen käänne siihen suuntaan, että menneen uudelleenarviointi tuli tulevaa koskevia odotuksia tärkeämmäksi nykyisen politiikan välineenä. Voisi melkein väittää, että nykyisin poliittisia pelivaroja luovat kiistat koskevat sitä, halutaanko rehabilitoida jokin aikaisemmin leimattu menneisyyden jakso vai päinvastoin kyseenalaistaa vakiintuneessa tulkinnassa sankarillisena pidetty periodi. Jälkimmäisessä suhteessa myös suomalaisen politiikan historiasta olisikin paljon kyseenalaistamista löydettävissä.

Oma mielenkiintoni on kuitenkin noiden vuosien välisessä ajassa, nimenomaan sen his-

torian kirjoittamisessa, joka koskee aikakokemuksen rajallisuuden tunnustamisesta molempiin suuntiin ja vaalikauden tuloa edustavaksi anekdootiksi, joka konstruoi eräänlaisen poliittisen nykyisyyden ja siitä käsin määrittää uudelleen myös menneen kokemustilan ja tulevan odotushorisontin. Tavoitteenani on teoreettisesti täsmentää poliittisen ajan erityiskäsitteistöä konstruomalla erotteluja, jotka jäsentävät poliittisen ajan ideaalituyppeiksi vastakohtaisuuksia. Ennen muuta tavoitteeni on analysoida historiallisesti – primaariaineistoja ja myöhempiä tulkintoja eri Euroopan maista hyväksi käyttäen – demokratisoivia parlamenttireformeja käsitteellisinä murroksina, jotka vapauttavat poliittisia toimijoita sekä ”esi-isien” että ”tulevien sukupolvien” taakan alaisuudesta. Näin tehdessään demokratisoivat reformit asettavat poliittisen toimintansa alttiiksi ”vaalikauden” käsitteen mukanaan tuomille erityisvaatimuksille, em. *kronos*- ja *kairos*-elementtien yhdistämisen taitoa ja tyyliä koskeville kysymyksille.

Tutkin siis *polity*-politiikan historian uudelleenluentaa aikateoreettisessa ja käsitehistoriallisessa perspektiivissä siten, että demokratisointia ja parlamentarisointia käytetään viitteinä ajan politisoinnista. Tutkimuksen poliittinen relevanssi on juuri etabloituneen *polity*-politiikan kokemustilan subversiivisessa purkamisessa, pohjan poisvetämisessä niiltä jälkikäteisiltä legitimointikertomuksilta, jotka historioitsijat, valtiosääntöjuristit ja politologit ovat kirjoittaneet tästä kertomuksesta. Keskeinen kritiikin kohde on ennen muuta tietty sosiologisoiva, evolutionistinen tulkinta, jonka mukaan demokratisoivat reformit olivat enemmän tai vähemmän ”luonnollinen” osa suurta modernisointiprosessia ja poliitikot pelkkiä nappuloita Historian shakkilaudalla. Teesini parlamentaarisen politiikan läpimurrosta merkitsee nimenomaan tuon tulkinnan politisointia, ts. pelivaran läsnäolon osoittamista siten, että mikään ”aika”, ”historia” tai ”kehitys” ei olisi saanut aikaan parlamenttireformeja tai ollut jonkinlainen poliitikkojen ”luonnollinen liittolainen”, vaan reformit oli joka maassa poliitikkojen itsensä politikoitava läpi, erilaisia tilaisuuksia taitavasti hyväksi käyttäen. Tämän suuntaista tulkintaa on

tematisoitu muuallakin viime aikoina, erityisesti Pierre Rosanvallonin (1992) ja Willibald Steinmetzin (1993) tutkimuksissa.

Kuten tunnettua, tämä ei kaikissa Euroopan maissa onnistunut ilman katastrofaalisia seurauksia – käytännössä politiikan ja parlamentarismien tukahduttamista ja vaalien muuttamista pelkiksi rituaaleiksi. Mutta on myös varottava tekemästä oletusta, että niissä maissa, joissa muutos tapahtui ilman katastrofeja, tämä olisi ollut jonkin ikiaikaisen perinnön tuote eikä politikoinnin tulos. Myös periaatteessa vaaleista ja parlamentarismista kiinni pitäneissä maissa on pitkään esiintynyt tendenssejä – ajateltakoon vaikka vain ruotsalaista sosialidemokratiaa – joissa politiikan perusteettomuutta eli vaaleissa ilmenevää kontingenssia on pyritty minimoimaan ja oman politiikan voitto on käsitetty ikään kuin messiaanisenä historiallisena tehtävänä. Vaalikauden käsitteeseen poliittisen ajan edustavana anekdoottina sisältyy kuitenkin näkemys hallitusvallan vaihdosten ilmaiseman pelivaran poliittista kulttuuria virkistävästä merkityksestä. Tässä mielessä parlamentaarisen politiikan historia temporaalisuuden perspektiivissä merkitsee myös tutkimusta sekä oman politiikan rajallisuuden tunnistamisesta että poliittisen kamppailun tietyn symmetrisyyden hyväksymisestä hallitusvallan vuorottelun legitimoijana.

Tieteellinen intressini on siis menneen nykyisyyden, sen aktuellin odotushorisontin että myöhemmän tutkimuksen kertomuksiin – nykyisessä menneisyydessä – sisältyvän kokemustilan purkamisessa, dekonstruktiossa jos niin halutaan. Mutta tämä tutkimus kirjoitetaan performanssina myös tietyissä nykyisen odotushorisontin oloissa, ts. tilanteessa jossa etabloidun politiikan vakiintuneet pelivarat ovat alttiita monenlaisille muodonmuutoksille ja ne valtiotasoiset *polityt*, jotka on totuttu ottamaan ikään kuin luonnollisina yksikköinä, relativituvat. Siis tapahtuu eräänlaista *polityjen* pluralisoitumista ja fragmentoitumista. Tällä sanastolla voi analysoida mm. Euroopan unionin mukanaan tuomaa *polityjen* uudelleenmuodostusta eräänlaisena poliittisen väliajan laajentamisena odotushorisontin suunnassa. Kuten Ilkka Heiskanen Suomen Akatemialle tutkimussuunnitelmastani anta-

massaan lausunnossa korostaa, juuri tämäntapaisten odotushorisontin edessä kokemustilan revisioita koskeva historiallinen tutkimusote näyttäytyykin mitä ajankohtaisimpana.

VIITTEET

- Arendt, Hannah (1968): *Between Past and Future*. Penguin 1977, Harmondsworth.
- Burke, Kenneth (1945): *A Grammar of Motives*. The University of California Press 1969, Berkeley.
- Heiskanen, Ilkka (1997): *Statement to the Finnish Academy on Kari Palonen's Application for the Academy Professorship*. August 1997 (julkaisematon).
- Koselleck, Reinhart (1959): *Kritik und Krise*. Suhrkamp 1975, Frankfurt/M.
- Koselleck, Reinhart (1972): *Über die Theoriebedürftigkeit der Geschichtswissenschaft*. Teoksessa Werner Conze (toim.): *Theorie der Geschichtswissenschaft und Praxis des Geschichtsunterrichts*. Klett-Cotta, Stuttgart.
- Koselleck, Reinhart (1976): 'Erfahrungsraum' und 'Erwartungshorizont' - zwei historische Kategorien. Teoksessa *Vergangene Zukunft. Zur Semantik Geschichtlicher Zeiten*. Suhrkamp, Frankfurt/M.
- Koselleck, Reinhart (1988c): *Begriffsgeschichtliche Anmerkungen zur Zeitgeschichte*. Teoksessa Victor Conxenius & Martin Greschat & Hermann Kocher (Hg): *Die Zeit nach 1945 als Thema kirchlicher Zeitgeschichte*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- Manin, Bernard (1995): *Principes du gouvernement représentatif*. Calmann-Lévy, Paris.
- Palonen, Kari (1984): Normaalipolitiikan kriisi. *Uudistuva ihmiskunta* 8:1, s. 81 - 96
- Palonen, Kari (1993): Introduction: From Policy and Polity to Politicking and Politicization. Teoksessa Kari Palonen & Tuija Parvikko (toim.): *Reading the Political*. The Finnish Political Science Association, Helsinki.
- Palonen, Kari (1998): *Das Webersche Moment*. Westdeutscher Verlag, Wiesbaden.
- Pocock, J.G.A. (1975): *The Machiavellian moment. Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition*. Princeton UP, Princeton.
- Riescher, Gisela (1994): *Zeit und Politik*. Nomos, Baden-Baden.
- Rosanvallon, Pierre (1992): *Le sacre du citoyen*. Galimard, Paris.
- Steinmetz, Willibald (1993): *Das Sagbare und das Machbare*. Klett-Cotta, Stuttgart.
- Weber, Max (1904): Die 'Objektivität' sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Forschung. *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre*. Mohr 1973, Tübingen.
- Weber, Max (1919): Politik als Beruf. Teoksessa *Max-Weber-Studienausgabe* 1/17, 35-88. Mohr 1994, Tübingen.
- Weber, Max (1922): *Wirtschaft und Gesellschaft*. Studienausgabe, toim. Johannes Winckelmann. Mohr 1980, Tübingen.